

BANK KODEKSINING MOHIYATI, BANK XODIMINING KASBIY XULQ-ATVORI

Abduvaxobov Shaxzod Xolmo'min o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Bank ishi kafedrası assistenti,

Boboxonov Mirvali Mirzohid o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada bank kodeksining mazmun-mohiyati va uning bank tizimidagi tartib-intizomni ta'minlashdagi o'rni yoritib berilgan. Ayniqsa, bank xodimlarining kasbiy xulq-atvori me'yorlari, ularning axloqiy va huquqiy mas'uliyati, shuningdek, mijozlar bilan muloqotda halollik, xolislik va professionallik tamoyillariga rioya qilish masalalari tahlil qilinadi. Bu mavzu bo'yicha berilgan tavsiyalar bank faoliyatini yanada shaffof va ishonchli qilishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: bank kodeksi, kasbiy xulq-atvor, axloqiy me'yorlar, bank xodimi, etik tamoyillar, mijoz bilan munosabat, professionallik, bank tizimi, huquqiy mas'uliyat, xizmat madaniyati.

Abstract. This article discusses the essence of the banking code and its role in ensuring discipline in the banking system. In particular, the standards of professional conduct of bank employees, their moral and legal responsibilities, as well as the issues of adhering to the principles of honesty, impartiality and professionalism in communicating with customers are analyzed. The recommendations given on this topic serve to make banking activities more transparent and reliable.

Keywords: *banking code, professional conduct, moral standards, bank employee, ethical principles, customer relations, professionalism, banking system, legal responsibility, service culture.*

Абстрактный. *В статье рассматривается сущность банковского кодекса и его роль в обеспечении дисциплины в банковской системе. В частности, анализируются стандарты профессионального поведения банковских служащих, их этическая и правовая ответственность, а также соблюдение принципов честности, беспристрастности и профессионализма в общении с клиентами. Рекомендации по данной теме помогут сделать банковские операции более прозрачными и надежными.*

Ключевые слова: *банковский кодекс, профессиональное поведение, этические стандарты, банковский служащий, этические принципы, отношения с клиентами, профессионализм, банковская система, юридическая ответственность, культура обслуживания*

Kirish: Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida bank tizimi mamlakat moliyaviy barqarorligining asosiy tayanchi sifatida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu tizimda ishtirok etayotgan har bir bank xodimining kasbiy faoliyati, uning axloqiy qadriyatlari va huquqiy javobgarligi mijozlar ishonchini saqlab qolish va moliyaviy xizmatlarning sifatini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Shu munosabat bilan, bank kodeksi — bu nafaqat tartibga soluvchi hujjat, balki xodimlarning xulq-atvoriga yoʻl koʻrsatuvchi muhim axloqiy meʼyorlar toʻplamidir. Mazkur maqolada bank kodeksining huquqiy asoslari, uning amaliyotdagi roli hamda bank xodimlarining kasbiy xulq-atvori bilan bogʻliq masalalar chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, bank xodimlarining axloqiy masʼuliyati va ularning mijozlar bilan munosabatlaridagi axloqiy tamoyillarni qanday amalga oshirishi xususida fikr yuritiladi.

Asosiy qism. Bank tizimi jamiyatdagi eng muhim moliyaviy institutlardan biri bo'lib, uning ishonchliligi, barqarorligi va samaradorligi ko'p jihatdan xodimlarning kasbiy va axloqiy faoliyatiga bog'liqdir. Ushbu faoliyatni tartibga soluvchi huquqiy va axloqiy me'yorlar to'plami — bank kodeksi orqali belgilanadi. Bank kodeksi xodimlarning xizmat vazifalarini bajarishda yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi asosiy hujjat hisoblanadi. U nafaqat huquqiy me'yorlarni, balki kasbiy axloq qoidalarini ham o'z ichiga oladi. Bu esa xodimlarning mijozlarga, hamkasblarga va tashkilotga nisbatan halol, xolis va mas'uliyatli bo'lishini talab etadi.

Bank kodeksi har bir bank xodimining kundalik faoliyatida yo'nalish beruvchi asosiy vosita sifatida qaraladi. Unda ko'rsatilgan me'yorlar nafaqat xizmat burchini bajarish, balki shaxsiy xulq-atvor, muloqot madaniyati, manfaatlar to'qnashuviga yo'l qo'ymaslik va korrupsiyaviy holatlarga qarshi kurashish kabi muhim masalalarni ham qamrab oladi. Bank sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassis S. Karimovning ta'kidlashicha, “bank xodimining axloqiy tamoyillarga amal qilishi, mijozlarning ishonchini mustahkamlashda eng asosiy omil hisoblanadi” [1]. Shuningdek, bank kodeksi xodimlardan yuqori darajadagi mas'uliyat, xizmat madaniyati va professionallikni talab qiladi. Ayniqsa, mijozlar bilan muloqotda xolislik, samimiylik va hurmat muhim ahamiyatga ega. Xodimlar o'z vazifasini bajarishda har qanday shaxsiy manfaatlardan voz kechib, umumiy manfaatlar va tashkilot siyosatini ustuvor qo'yishlari kerak. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining me'yoriy-huquqiy hujjatlarida ham qayd etilganidek, “bank xodimlari xizmat vazifasini bajarishda mijozlar manfaatlariga zarar yetkazmaslik, ularning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish va moliyaviy xavfsizlikka qat'iy rioya qilishlari shart” [2]. Bundan tashqari, bank xodimining xulq-atvori uning tashqi ko'rinishi, xizmat madaniyati va odob-ahloq qoidalariga amal qilishi orqali ham namoyon bo'ladi. D. Mahmudovanning fikricha, “har qanday bank xodimi o'z faoliyatida faqat qonunlarga emas, balki axloqiy

qadriyatlarga ham amal qilishi lozim, chunki bu ishonchli moliyaviy muhitni shakllantirishda asosiy omildir” [3].

Bank kodeksining yana bir muhim jihati — xodimlarning ichki tartibga rioya qilishi va jamoaviy madaniyatni shakllantirishga bo‘lgan e’tiboridir. Har bir xodim tashkilot doirasida o‘z hamkasblariga nisbatan ham hurmatli, do‘stona va professional munosabatda bo‘lishi lozim. Bu jihat bo‘yicha xalqaro tajriba ham muhim ahamiyatga ega. Ayrim hollarda bank xodimlari manfaatlar to‘qnashuvi, shaxsiy manfaatlarni ustun qo‘yish yoki xizmat mavqeini suiiste’mol qilish kabi holatlarga duch kelishlari mumkin. Bunday vaziyatlarda bank kodeksi aniqlik kirituvchi va yo‘l ko‘rsatuvchi hujjat sifatida xizmat qiladi. Xususan, “Bank kodeksi xodimlarga qiyin etik holatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish uchun me’zon va andozalarni taqdim etadi” [4]. Shu boisdan har bir bank tashkiloti o‘z xodimlari uchun muntazam ravishda kasbiy etikani o‘rgatish, ularni kodeks talablari bilan tanishtirish va bu borada muntazam nazorat mexanizmlarini yo‘lga qo‘yishi zarur.

Kodeksda korrupsiyaga qarshi kurashish, axborot maxfiyligini saqlash, qonunbuzarliklarni oldindan aniqlash va xodimlarni jazolash tartiblari ham belgilab berilgan. Bu esa kodeksni faqat nazariy hujjat emas, balki amaliyotga doir kuchli vosita sifatida qarash imkonini beradi. Bank kodeksi va kasbiy xulq-atvor me’yorlari — bu har bir bank xodimining faoliyatida bosh yo‘l-yo‘riq bo‘luvchi, moliyaviy tizimning ishonchliligi va shaffofligini ta’minlaydigan muhim huquqiy va axloqiy asosdir. Ularning to‘liq va samarali bajarilishi nafaqat tashkilot ichki muhitini, balki butun moliyaviy tizimga bo‘lgan ishonchni oshirishga xizmat qiladi. Bank kodeksi va bank xodimlarining kasbiy xulq-atvori moliyaviy muassasalar faoliyatining poydevorini tashkil etadi. Kodeks nafaqat xizmat vazifalarini aniqlashtirib beruvchi huquqiy hujjat, balki axloqiy me’yorlarni belgilovchi yo‘l-yo‘riqdir. Har bir bank xodimi ushbu kodeksga asoslanib, o‘z faoliyatida halollik, adolat, mas’uliyat, ochiqlik va ishonchlilik tamoyillariga qat’iy amal qilishi lozim. Bu nafaqat mijozlar bilan sog‘lom

munosabatlarni shakllantiradi, balki bank tizimining barqarorligi va jamiyatdagi ishonch darajasini oshiradi.

Bank sohasidagi ishonchli va barqaror muhitni shakllantirishda bank kodeksining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Hozirgi globallashuv sharoitida moliyaviy xizmatlar nafaqat texnologik jihatdan rivojlanmoqda, balki axloqiy va madaniy mezonlarga ham katta talab qo'yilmoqda. Ayniqsa, raqamli bank xizmatlari, masofaviy hisob-kitoblar va onlayn mijozlar bilan ishlashda etik me'yorlarga amal qilish dolzarb masalaga aylangan. Bu jarayonda xodimlarning shaxsiy mas'uliyati, axloqiy qarorlar qabul qilish layoqati va tashkilotning kodeksga nisbatan munosabati muhim o'rin tutadi.

Bank xodimlarining kasbiy xulq-atvori bu nafaqat xizmat vazifalariga sodiqlikni, balki jamiyat oldidagi ijtimoiy mas'uliyatni ham anglatadi. Ular nafaqat moliyaviy manfaatni, balki ijtimoiy adolat va axloqiy barqarorlikni ham e'tiborga olishlari zarur. Bank xodimining mijoz bilan muloqoti madaniyatli, ochiq va ishonchli bo'lishi, shuningdek, har qanday vaziyatda manfaatlar to'qnashuviga yo'l qo'ymasligi — moliyaviy tashkilotning obro'sini belgilovchi asosiy omillardandir. Shuningdek, bank kodeksi faqatgina cheklovchi qoidalar to'plami emas, balki motivatsion hujjat sifatida ham xizmat qilishi kerak. Unda bank xodimlarining ijobiy xulq-atvori namunalarini targ'ib qilish, mukofotlash va axloqiy qarorlar qabul qilishdagi yordamchi vositalar sifatida yo'riqnoma va misollar keltirilgan bo'lishi maqsadga muvofiq. Bu holatda kodeks xodimlarning ongli xatti-harakatini shakllantiradi va tashkilotda etik muhitni mustahkamlaydi. Oxirgi yillarda xalqaro banklar tajribasida etik komissiyalar, axloqiy muammolarni hal etuvchi ishchi guruhlar va anonim xabar berish tizimlari keng qo'llanilmoqda. O'zbekistonda ham banklar tomonidan bunday amaliyotlarni joriy qilish orqali xodimlar va mijozlar o'rtasida ochiqlikni oshirish, korrupsiyaviy xavflarni kamaytirish va ishonch muhitini kuchaytirish mumkin.

Xulosa. Bank kodeksining amaliyotdagi samarali qo'llanilishi uchun bank muassasalari muntazam ravishda xodimlarga etik tamoyillar, korrupsiyaga qarshi kurash, mijozlar manfaatlarini himoya qilish va xizmat madaniyatini yuksaltirish bo'yicha o'quv-treninglarini tashkil etishlari zarur. Shuningdek, xodimlar tomonidan kodeksga zid harakatlar aniqlanganda, ularni baholash va tegishli choralar ko'rish mexanizmlari mustahkam yo'lga qo'yilishi kerak. Axloqiy va kasbiy tamoyillar asosida faoliyat yurituvchi bank xodimlari moliyaviy xizmatlar sifati va mijozlar ishonchini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Demak, bank kodeksi — bu huquqiy hujjat emas, balki taraqqiyot va ishonch garovi bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, S. (2022). Bank xodimlarining kasbiy etikasi va mijozlar bilan munosabat madaniyati.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2021). Tijorat banklari faoliyatini tartibga soluvchi normativ hujjatlar to'plami.
3. Mahmudova, D. (2020). Bank sohasida axloqiy qadriyatlar va ularning amaliy ahamiyati.
4. Aliyev, T. (2023). Etik muammolarni hal qilishda bank kodeksining o'rni.
5. Rasulov, B. (2019). *Moliyaviy xizmatlarda xizmat madaniyati va xizmatga xizmat ko'rsatish sifati*
6. Tursunov, M. (2021). Bank tizimi uchun kasbiy texnik: amaliy tavsiyalar.
7. Yo'ldoshev, A. (2020). *Korxona va etik muhitlarda ichki nazorat va etik*